

KAITSEVÄE ÜHENDATUD ÕPPEASUTUSED

Taavi Grab

14. põhikursus

**ISIKUOMADUSTE SEOSSED KADETI ÕPISOORITUSEGA
KÕRGEMA SÕJAKOOLI PÕHIKURSUSEL**

Lõputöö

Juhendaja

Merle Parmak, PhD

Tartu, 2013

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Annan töö positiivsele hindele kaitsmise korral Kaitseväge Ühendatud Õppeasutustele tasuta loa (lihtlitsents) enda koostatud lõputöö reprodutseerimiseks, säilitamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks, sealhulgas digitaalarhiivi lisamiseks kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

....., seersant Taavi Grab,.....

/kuupäev, töö autori nimi ja allkiri/

Juhendaja nõusolek kaitsmisele lubamise kohta

....., Merle Parmak, PhD.....

/kuupäev, juhendaja nimi ja allkiri/

REFERAAT

Töö autor: Taavi Grab

Töö pealkiri: Isiksuseomaduste seosed kadeti õpisooritusega Kõrgema Sõjakooli põhikursusel

Juhendaja: Merle Parmak, PhD

Töö tüüp: Lõputöö

Lehekülgede arv: 33

Kirjanduse ja allikmaterjalide arv: 45

Tabelite arv: 5

Jooniste arv: 0

Lisade arv: 2

Töö kirjutamise keel: eesti keel

Märksõnad: õpikeskkond, elamustevajadus, struktuursusevajadus, psühhotervis, heaolu, moraal, läbipõlemine, kontekstuaalne sooritus, ülesandesooritus.

Teema valiku põhjendus ja uurimistöö eesmärk:

Teoreetilise materjali ja varasemate uurimuste põhjal võiks arvata, et sõjaväelise õppeasutuse küllaltki struktureeritud õpikeskkond on soodsam kadettidele, kelle isiksuslike eeldustega see paremini kokku sobib. Autor on püstitanud töö eesmärgiks välja uurida, mil viisil väljenduvad KVÜÕA KSK õpikeskkonnas seosed kahe kitsa isiksuseomaduse (elamuste- ja struktuursusevajaduse) ja kadettide psühhotervise ning (ülesande- ja kontekstuaalse) soorituse vahel ja arutleda selle üle, kas paremat õpisooritust saab võtta indikatsioonina paremast toimetulekust ohvitseride ettevalmistusel.

Annotatsioon: Autor uuris kadettide õpisoorituse ning kahe kitsa isiksuseomaduse omavahelisi seoseid. Isiksuseomadustest valis autor välja elamustevajaduse ning struktuursusevajaduse. Õpisooritust kirjeldati töös läbi kolme muutuja: psühholoogiline heaolu, hinded/hinnang ning karjääriplaan. Viimase kohta oli esitatud üks valikvastustega küsimus.

SISUKORD

AUTORIDEKLARATSIOON	2
REFERAAT	3
SISUKORD	4
LÜHENDITE LOETELU	6
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	7
SISSEJUHATUS	8
1. TEOREETILINE TAUST	9
1.1 Isiksuseomadused	9
1.1.1 Elamustevajadus.....	10
1.1.2 Struktuursusevajadus.....	10
1.2 Sooritus	11
1.2.1 Ülesandesooritus	11
1.2.2 Kontekstuaalne sooritus	12
1.3 Psühholoogiline tervis.....	12
1.3.1 Heaolu	12
1.3.2 Läbipõlemine ja moraal.....	12
2. METOODIKA	14
2.1 Hüpooteesid	14
2.2 Valim ja protseduur	14
2.3 Hindamisvahendid	15

2.3.1 Isiksus.....	15
2.3.2 Sooritus	15
2.3.3 Psühholoogiline tervis.....	16
2.3.4 Karjäärisobivus	17
3. TULEMUSED	18
3.1 Kirjeldav statistika	18
3.2 Hüpotees 1	19
3.3 Hüpotees 2	20
4. ARUTELU JA RAKENDUSED	22
KOKKUVÕTE	24
SUMMARY	26
KIRJANDUS JA ALLIKAD.....	28
LISA 1	32
LISA 2	33

LÜHENDITE LOETELU

KVÜÕA – Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused

KSK – Kõrgem Sõjakool

KV – Kaitsevägi

14.PK – 14. Põhikursus

DS – Desire of structure – soov struktuursuse järgi

RLS – Response to lack of structure – reaktsioon struktuursuse puudumisele

TAS – Thrill or Adventure Seeking – põnevus- ja seiklusjanu

ES – Experience Seeking - kogemustejanu

Dis – Disinhibition - pidurdamatus

BS – Boredom Susceptibility – igavuse talumatus

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabelid:

1. Elamustevajaduse mõõtevahendi kirjeldav statistika
2. Struktuursusevajaduse mõõtevahendi kirjeldav statistika
3. Moraali ja läbipõlemise mõõtevahendi kirjeldav statistika
4. Psühhotervise ja õpisoorituse seosed struktuursusevajadusega
5. Psühhotervise ja õpisoorituse seosed elamustevajadusega

SISSEJUHATUS

Tegevväelaseks pürgija peab tegema valiku, kas suunata oma pingutused ohvitseriks või vanemallohvitseriks saamiseks. Ohvitseriks saadakse Eesti Kaitseväes kõrghariduse baasil ning vanemallohvitseriks kutsehariduse baasil. Otsus alustada õpinguid kõrghariduse baasil kolm aastat KVÜÕA-s, on suure kaaluga. Isik, kes tuleb siia õppima, kirjutab alla tegevteenistuja lepingu, millega lubab peale õpinguid jätkata kaitseväes teenistust 6 aastat, vastasel korral tuleb oma õpingukulud ise hüvitada (KVTS § 156, lg 7).

Sisseastumiskatsetel tuleb läbida kutsesobivusvestlus, akadeemiliste võimete test, füüsiline test ning isikutel, kellel puudub eesti keele riigieksam, tuleb kirjutada eesti keeles essee (KVÜÕA ülema KK 22.03.13, nr 26). Kutsesobivusvestlusel rakenduskõrghariduse õppekavale kandideerimisel hinnatakse kandidaatide potentsiaali juhtidena, nende maailmavaatelisi seisukohti, motiveeritust (sh õpimotivatsiooni) ja suutlikkust akadeemilisteks õpinguteks (*ibid.*, nr 26). Vastavalt sisseastumiseeskirjale (*ibid.*, nr 26) ei tutvustata õppima kandideerivale isikule enam oma erialavalikut ega õppeasutust, eeltöö peab tulevasel kadetil juba tehtud olema. Samuti ei hinnata sisseastumisel kandidaadi isiksuseomadusi ega kutsesobivust. Nii võib juhtuda, et kooli astuja ootused ei vasta õpireaalsusele ja samuti ka hilisemale kutsereaalsusele.

Merle Parmak (Parmak 2011:34) on enda doktoritöös analüüsinud kahe kitsa isiksuseomaduse (elamuste- ja struktuursusevajaduse) rolli sõjaväelaste toimetulekul missioonide piirkonnas. Samadele omadustele viitavat tüpoloogiat ning sellest tulenevaid toimetuleku erisusi on sõjaväelises keskkonnas ka varem kirjeldatud (Russell 2000).

Autor soovib lõputöös välja selgitada, kuidas need kaks kitsast isiksuseomadust (elamuste- ja struktuursusevajadus) seostuvad KVÜÕA õppiva kadeti õpisooritusega, täpsemini kadettide kontekstuaalse ja ülesandesooritusega õpikeskkonnas ning psühholoogilise tervise ja tulevase karjääriplaaniga.

Töö koosneb kolmest peatükist, esimeses on esitatud teoreetiline taust, teises peatükis kirjeldab autor andmete kogumise metoodikat, kolmandas peatükis esitab tulemuste analüüsi. Neljandas osas arutletakse tulemuste üle.

1. TEOREETILINE TAUST

KVÜÕA on ainuke kool Eestis, mis pakub rakenduskõrghariduse baasil sõjaväelise juhtimise eriala. Õppekava maht on 186 EAP ning kestvus 3 aastat (KM KK 24.09.2004, nr 237). Õppekava koosneb järgmistest moodulitest: üldjuhtimismoodul (36 EAP), sõjaväelise juhtimise moodul (57 EAP), tehnikamoodul (30 EAP), pedagoogika ja uurimustöö moodul (28 EAP) ning valitav spetsialiseerumise moodul (35 EAP) (ibid.). Õppekavas sisalduvate moodulite ning õppeainete läbimine on täiskoormusega õppes kohustuslik. Õppeaineid läbitakse vastavalt KVÜÕA-s kehtestatud ainevoole (ibid.).

Autori hinnangul jaguneb KVÜÕA õppimine peamiselt kaheks, akadeemiliste ainete omandamine klassiruumides ja taktikaliste ainete praktiline ning teoreetiline omandamine. Aineteblokid on jaotatud omavahel nii, et akadeemiline ja taktikaline pool omavahel vahelduksid semestrite kaupa, va väiksemad erandid.

KVÜÕA toimub kadeti arendamine kahel suunal (õpetamine ja samastumine ohvitseri staatusega). Õppeosakond vastutab rakendusõppe läbiviimise eest, mille lõpetamiseks tuleb läbida õppeained 180 EAP väärtuses ja kaitsta lõputöö 6 EAP väärtuses (KM KK 24.09.2004, nr 237). Samaaegselt on üks KSK eesmärkidest kadetile tutvustada ning tema vaated ühtlustada ohvitseri identiteediga (KVÜÕA ülem 19.10.2010, nr 222).

Õppekavas märgitud 180-st EAP-st moodustab 103 EAP puhtalt teoreetiline osa, mille omandamine toimub klassiruumis ning 23 EAP, mille moodustab juhtimise praktika (KM KK 24.09.2004, nr 237).

Käesolevas töös uuritakse lähemalt kahe kitsa isiksuseomaduse, elamuste- ja struktuursusevajaduse rolli kadettide toimetikus KSK õpikeskkonnas.

1.1 Isiksuseomadused

Isiksus on indiviidi vaimsete, füüsiliste, emotsionaalsete ja sotsiaalsete omaduste kogum, mis teeb ta teistest erinevaks (Vodja 2012:3). Indiviidi isiksuseomaduse ning käitumismustri vahel on seos (Matthews et al. 2003:3). Tavapäraselt hinnatakse isiksust läbi viie isiksuseomaduse: ekstravertsus, seltsivus, kohusetunne, neurootilisus ja avatus kogemustele (Bachmann, Maruste 2011:339).

Näiteks on leitud, et kõrge neurootilisusega isikutel on soodumus kogeda negatiivseid emotsioone (hirm, kurbus, süü, viha jne). Neurootikul on soodumus emotsionaalseks

häirituseks, mis avaldub depressioonis, vaenulikkuses ja võimetuses kontrollida oma impulsse pingelistes ja kriitilistes olukordades (Allik 2009:102).

Teatud puhkudel on leitud otstarbekaks isiksust kirjeldada ka kitsaste isiksuseomaduste kategooriates, nt elamuste- ja struktuursusevajadus (Parmak 2011:15), mis on seotud indiviidi karjäärivaliku ning ka hobidega (Malkin, Rabinowitz 1998:33, Kish, Donnerwerth 1969:553).

1.1.1 Elamustevajadus

Elamustevajadus on isiksuseomadus, mis on määratletud vaheldusrikkuse, keerukuse, intensiivsuse ja kogemuse otsimisega ning tahtega võtta füüsilisi, sotsiaalseid, õiguslikke ning finantsiga seotud riske, kogemuste omandamise eesmärgil (Zuckerman 1994:27). Elamustevajadusega inimesi iseloomustab rohkem vaheldusrikkad tööd, narkootikumide kasutamine ning hooletu sõit. Riski võtmine ei ole peamine motiiv tegevuste valikul, kuid tavaliselt kaasneb see elamustevajadusega inimese meeldiva erutuse saamiseks (ibid.).

Kõrge elamustevajadusega isikud eelistavad tööd, kus on palju tavatut, samas struktureerimata tegevust, mis nõuab paindlikkust. Sellest tulenevalt võib kõrge elamustevajadusega isikutel tekkida soov jätkata oma karjääri kaitseväes, kuna tegemist on kohati väga vaheldusrikka, riskitaluvust ning loomingulisust vajava ametiga. Taktikaliste ülesannete läbimine ning tegevuste harjutamine pakub isikule suures koguses erinevaid vastuseid ja lahendusi, milleni peab isik ise jõudma. Riskide võtmine, paindlikkus lahenduste leidmisel ning enese arendamine läbi kogemuste, võivad olla olulised stiimulid elamustevajadusega kadetile Kaitseväes.

1.1.2 Struktuursusevajadus

Struktuursusevajadus on isiksuseomadus, kus isik vajab enda ümber kindlat struktuursuse ning vähemuutuvat ümbruskonda (Thompson et al. 2001). Uuring on näidanud, et kõrge struktuursusevajadusega isikud ümbritsevad ennast struktuursuse ja selgusega, mida täidavad reeglid ja määrustikud (Jugert et al. 2009:607). Stressirohketes olukordades, probleemi lahendades, meeldib kõrge struktuursusevajadusega isikutele kasutada juba varasemalt välja töötatud plaani (Schultz, Searleman 1998:305). Kuna kõrge struktuursusevajadustega isikud kardavad teha valesid otsuseid, muudab see nad tõenäoliselt vähem loovaks (Thompson et al. 2001).

Kõrge struktuursusevajadusega isik soovib enda elu korraldada nii, et see oleks võimalikult stabiilne, kindlate reeglitega. Ta ei soovi oma ellu palju muutujaid ega spontaansust. Kõrge struktuursusevajadusega isikutele võib tunduda meelepärane kindel töökoht KV peale

KVÜÕA lõpetamist. Kindel palk, kõikehaaravad määrustikud ning paigas hierarhia on samuti elemendid, mis kutsuvad kõrge struktuursusevajadusega isikuid oma elu KV siduma, sest kõrge struktuursusevajadusega isik eelistab ülesandepõhist juhtimist, sest see tagab neile selged reeglid ja struktuuri, milles on lihtsam tegutseda (Felfe, Schyns 2006:720).

1.2 Sooritus

Isiksuse püsivat valmisolekut reageerida teatud kindlal viisil nimetatakse hoiakuks (Bachmann, Maruste 2011:359). Hoiaku kolm olulist komponenti on: 1) Aktiivne – mida isik tunneb hoiakuobjekti suhtes, ta kas hindab seda positiivselt, neutraalselt või negatiivselt; 2) Kognitiivne – tõekspidamised ja arusaamad hoiaku objektist, tema objektiivse määratluse; 3) Käitumuslik (konatiivne) – kuidas isik tegelikult reageerib hoiaku objektile, millised on tema toimingud selle suhtes (ibid.,360). Kui hoiaku objektiks on kindel õppeaine, mida õppur hindab negatiivselt, võivad õpitulemused ka kahaneda. Hoiak võib otsustada ka õppimise ja õppimata jätmise vahel (Vaba 1979:129). Järeldades, et isik, kelle hoiak on kindla õppeaine suhtes madal siis võib ta seda mitte õppida ning saada ka miinimum tulemuse. Selle tõttu kahaneb ka kadeti keskmine hinne. Seepärast ei saa keskmine hinne kajastada tervikuna kadeti sooritusvõimet.

Kadetti on võimalik KVÜÕA-st välja heita kolmel sooritust hõlmaval juhul: 1. Kui kadett on semestri lõpuks eelmisest semestrist õppevõlgnevusi; 2. Kui kadett on ühe ja sama eksami või arvestuse sooritanud kolm korda negatiivsele tulemusele; 3. Kui kadett ei ole nominaalõppeaja jooksul täitnud õppekava nõudeid täies mahus. (KVÜÕA ülema KK 11.04.13, nr. 37).

Varasemad uuringud on näidanud, et isiku sooritus paraneb kui tema isiksuseomadused ning keskkonna olemus kattuvad (Stern 1970; viidatud Winter 2005:851 järgi). See viitab, et sooritus võib seotud olla hoiakuga soovi ja motivatsiooni tähenduses teatud keskkonnas tegutseda. Borman ja Motowidlo (Boroman, Motowidlo 1993; viidatud Geraghty, Collins 2003:256 järgi) on kirjeldanud töösooritust kahe eraldi aspekti järgi: ülesandesooritus ning kontekstuaalne sooritus.

1.2.1 Ülesandesooritus

Ülesandesoorituse alla kuuluvad kõik tulemid, tööülesanneteks määratud tegevustest (ibid., 256). KVÜÕA puhul on mõistlik ülesandesooritust hinnata kadettide hinnetega, kuna nende ülesanne on õppimine.

1.2.2 Kontekstuaalne sooritus

Peamiselt kuuluvad kontekstuaalse soorituse alla tegevused, mis tõhustavad töökeskkonda ja ei ole ilmingimata vajalikud, et töö saaks tehtud (Griffin 2000:518). Antud tegevused on organisatsioonis tähtsal kohal, võivad olla võtmeks, mis tagavad organisatsiooni jätkusuutlikuse (Allen, Rush 1998; viidatud Griffin 2000:518 järgi). Kontekstuaalse soorituse alla kuuluvad näiteks inimsuhted, kaaslaste aitamine ja koostöö, mida ei määra tööjuhend (ibid., 256). KVÜÕA-s võiks selliseks indikaatoriks pidada kaaskadettide hinnangut, mis on kujunenud pikaajalise koosõppimise kogemuse käigus.

1.3 Psühholoogiline tervis

Psühholoogiline tervis käesolevas uuringus on defineeritud moraaliga, läbipõlemisega ning psühholoogilise heaoluga.

Psühholoogilisel tervisel on oluline roll inimese üldises tervislikus seisundis. Hea psühholoogiline tervis laseb isikul kasutada oma täielikku potentsiaali, teha produktiivsemalt tööd ja tulla toime stressirohkes keskkonnas. Kehv psühholoogiline tervis on seotud kõrgema haigestumise ning suurema ohuga sattuda sõltuvusse (Chapman et al. 2005). Antud töös on psühholoogilise tervise all uuritud psühholoogilist heaolu, moraali ning läbipõlemist.

1.3.1 Heaolu

Heaolu on iseloomustatud kui võimekust aktiivselt töötada ja puhata, luua kasulikke suhteid, saavutada iseseisvus ja leida elu mõte, kogeda/tunda positiivseid emotsioone/tundeid. Heaolu varieerub sõltuvalt vanusest, isiksusest, haridusest ja tervisest. (Hatch et al. 2012: 191). Psühholoogiline heaolu ei saa tekkida hetkega, vaid saavutatakse teatud aja jooksul, arenedes ja kasvades (Tarlep 2012:12).

Uuringud näitavad, et tervislik eluviis tõstab heaolu, mis omakorda vähendab läbipõlemise ohtu. Milleks võivad olla dieet, füüsiline treening, enese rahustamine ja lõõgastumine (näiteks kuum vann peale stressirohket päeva), mediteerimine ja aja kulutamine oma lemmik vabaaja tegevustele. (Espeland 2006; Leighton, Roye 1984; Maslach 2003)

1.3.2 Läbipõlemine ja moraal

Läbipõlemist defineeritakse kui reaktsiooni kroonilisele tööga seostuvale stressile, mida iseloomustavad emotsionaalne väsimus, küünilisus oma töö suhtes ja vähene professionaalne

suutlikkus (Gonzales-Roma 2004:166). Uuringud on näidanud, et isikkoosseisu läbipõlemine võib tuua järgnevaid ebasoodsaid mõjusi: suurem haigestumiste arv, madalam isikkoosseisu moraal, suurendatud alkoholi ning narkootiliste ainete kasutamine (Barnett et al. 1999; Maslack, Jackson 1986; Moore, Cooper 1996). Lisaks läbipõlemisele on paljud uuringud näidanud, et isikkoosseisu moraal on teine suur aspekt, mis mõjutab sooritust (Analoui 2000; Cox 2001). Faktorid, mis aitavad moraali defineerida on sisemine motivatsioon, rahulolu tööga, organiseeritud pühendumus ning uhkus teha tööd (McKnight et al. 2001:467). Ühte läbipõlemise neljast peamisest põhjusest saab kirjeldada läbi personaalse taseme (Borritz 2006). See tegur hõlmab endast situatsioonilisi ja isikulisi mõjusi, näiteks isiksus, liigsed kohustused ning ebareaalsed ootused töö suhtes (Beasley et al. 2003:77; Pines, Aronson 1988). Seetõttu võiks oletada, et pigem põlevad läbi need inimesed, kelle isiksuseomadused ei sobi tema keskkonnaga. Sobimatuse ootuspärane indikaator võiks olla ka alanenud moraal.

2. METOODIKA

2.1 Hüpoteesid

Teoreetilise materjali ja varasemate uurimuste põhjal võiks arvata, et sõjaväelise õppeasutuse küllaltki struktureeritud õpikeskkond on soodsam kadettidele, kelle isiksuslike eeldustega see paremini kokku sobib.

Autor on püstitanud töö hüpoteesid järgnevalt:

Hüpotees 1

KVÜÕA põhikursuse kadettide valimis seostub kõrgem struktuursusevajadus kõrgema moraali ja psühholoogilise heaoluga, madalama läbipõlemisega ning parema kontekstuaalse- ja ülesandesooritusega ning suurema tõenäosusega valida ohvitseri karjäär.

Hüpotees 2

KVÜÕA põhikursuse kadettide valimis seostub kõrgem elamustevajadus madalama moraali ja psühholoogilise heaoluga, kõrgema läbipõlemisega ning madalama kontekstuaalse- ja ülesandesooritusega ning väiksema tõenäosusega valida ohvitseri karjäär.

2.2 Valim ja protseduur

Valimi moodustasid KSK õppivad 14. PK kadetid. Valimist jäi välja autor ning üks kadett, kes liitus kursusega 2012. aasta talvel ning on kaks aastat õppinud KSK erinevates tingimustes kui ülejäänud 14. PK kadetid, erineval kursusel. Kokku väljastas autor 35 küsitluslehte, mis kõik ka täideti. Kõik vastanud on meessoost kadetid, vanuses 22 kuni 30. Keskmine vanus on 24 aastat.

Valituks osutus 14. PK, kuna tegemist on ainukese kursusega, mis õppeaastal 2012/2013 on korra semestris teostanud kursusesisest kaaslaste hindamist.

Küsitlus viidi läbi ajahetkel, kui kadetid asusid erialakursusel: viis kadetti Tapal, kuus kadetti Tartus ning Tallinnas kakskümmend neli. Küsimustikud saadeti interneti teel ja tagastati täidetud kujul. Tagastati kõik 35 küsitluslehte.

2.3 Hindamisvahendid

Alljärgnevalt tutvustab autor järgnevaid kasutatud küsimustikke. (juhendaja soovil ei ole mõõtmisinstrumendid esitatud töö lisadena).

2.3.1 Isiksus

Struktuursusevajadus

Struktuursusevajaduse (Thompson et al. 1993) tase määrati küsimustikuga NS-EE, mis on eesti keelde tõlgitud, valideeritud ja adapteeritud sõjaväelisse kasutusse PhD Merle Parmaku poolt aastal 2011 (Parmak 2011:31). NS-EE küsimustik koosnes kaheteistkümnest väitest, millele oli neli vastusevarianti (1- kindlasti ei nõustu; 2 – pigem ei nõustu; 3 – pigem nõustun; 4 – nõustun kindlasti). Vastajad pidid valima nendest neljast variandist enda hoiakutele kõige sobivama. Küsimustik jagunes kaheks: 1) vajaduse komponendiks, kus vastajad näitavad kui palju nad on rahul end ümbritseva struktuuriga, nimega soov struktuursuse järgi (DS); ja 2) reaktsiooni komponent, kus vastajad näitavad oma suhtumist struktuuritusele, nimega reaktsioon struktuursuse puudumisele (RLS). Küsimustiku sisereliaablus (Cronbachi α) on käesolevas uuringus .79.

Elamustevajadus

Mõõtmaks elamustevajaduse (Zuckerman, 1978; 2005) taset kasutas autor küsimustikus SS-EE skaalat, mis on eesti keelde tõlgitud, valideeritud ja adapteeritud sõjaväelisse kasutusse PhD Merle Parmaku pool 2011 (Parmak:2011:31). See koosneb neljakümnest paarist sundvalikuga väitest, kus vastaja peab valima omale meelepärasema vastuse. Kui mitte kumbki väide ei ole vastajale meelepärane, pidi ta valima väite, mis on vähem vastuolus. Testiga hinnatakse nelja alaskaalat: põnevus- ja seiklusjanu (TAS), kogemustejanu (ES), pidurdamatus (Dis) ja igavusetalumatus (BS). Kõigi nelja gruppi tulemuste summa kokku andis üldnäitaja, mida kõrgem on see summa, seda suurem on isikul elamustevajadus. Küsimustiku sisereliaablus (Cronbachi α) on käesiolevas uuringus .76.

2.3.2 Sooritus

Kontekstuaalne sooritus

Kontekstuaalset sooritust hinnati kasutades kaaskadettide hinnangut. Arvesse on võetud viimase õppeaasta (kahe semestri) hinnangute aritmeetilist keskmist. Hindamine toimus nelja pallisel skaalal, millega hinnati üksteise potentsiaali ohvitseri elukutseks (vt Lisa 1).

Hindamine toimus õppeklassis, kus kõik kadetid jagasid oma kursusekaaslastele hinnanguid anonüümselt. Analüüsis kasutas autor kahe viimase hindamise aritmeetilist keskmist. Hindamine toimus vastavalt hindamislehele (vt Lisa 2), kus vastaja täitis ainult oma nime all olevate isikute lahtrid.

Ülesandesooritus

Õpitulemuse hindamiseks võeti arvesse järgnevate ainete hindeid: HS09.02 Avaliku õiguse alused; ST09.01 Maailma sõjaajalugu; TK09.02 Jalaväerühma lahingutegevuse planeerimine ja juhtimine; TK09.12 Tulejuhtimine ja jalaväekompanii kaudtuletoetus; LT09.01 Matemaatika; ST09.02 Eesti sõjaajalugu; TK11.29 JVK lahingutegevuse planeerimine ja juhtimine. Ained valis välja autor hindamiskriteeriumite põhjal. Autor valis analüüsimiseks õppeained, kus hinne moodustus objektiivsetel alustel, vastavalt selgetele kriteeriumitele.

Valituks osutusid nii taktikalise perioodi ained kui ka akadeemilise perioodi ained. Taktikalisse perioodi kuulusid õppeained: TK09.02 Jalaväerühma lahingutegevuse planeerimine ja juhtimine; TK09.12 Tulejuhtimine ja jalaväekompanii kaudtuletoetus; TK11.29 JVK lahingutegevuse planeerimine ja juhtimine. Akadeemilisse perioodi kuulusid: HS09.02 Avaliku õiguse alused; ST09.01 Maailma sõjaajalugu; LT09.01 Matemaatika; ST09.02 Eesti sõjaajalugu. Hindamise alla võeti mõlema perioodi hinnete akadeemiline keskmine.

2.3.3 Psühholoogiline tervis

Moraal ja läbipõlemine

Autor kasutas moraali ja läbipõlemise mõõtmiseks küsimustiku WEBO, mis on tõlgitud, valideeritud ja sõjaväelisse kasutusse adapteeritud PhD Merle Parmaku poolt aastal 2010 (Parmak 2010:10). Küsimustik koosnes 16 väitest, kus kaheksa oli määratud läbipõlemise hindamiseks ning kaheksa moraali hindamiseks. Väited olid omavahel segamini ja ei näidanud kindlat kuuluvust. Väidetele pidi vastama nelja palli skaalal (1 – ei nõustu; 2 – pigem ei nõustun; 3 - pigem nõustun; 4 – nõustun). Vastajad pidid märkima kui nõus nad on antud väitega, hinnates nende praeguseid õpitegevusega seotud tegevusi. Käesolevas uuringus sisereliaablused nii läbipõlemise, kui moraali alaskaaladel on $\alpha=.86$.

Heaolu

Psühholoogilise heaolu hindamiseks kasutas autor WHO-5 skaalat, mida on varem sõjaväelaste seas kasutanud Merle Parmak (Parmak 2010:10). Küsimustik koosnes viiest väitest, millele tuli 6-palli skaalal märkida kui täpselt see vastaja kohta käib. Küsimustikule vastates tuli arvesse võtta kahe viimase nädala olekut. Skaala sisereliaablus käesolevas uuringus $\alpha=.86$.

2.3.4 Karjäärisobivus

Lisaks esitati valikvastusega küsimus vastaja enda karjäärisobivuse määramiseks. Vastaja hindas enda rahulolu valitud elukutsega õpikogemuse tulemusel. Vastusevariante oli kokku neli:

1. tundub, et vajan veel mõtlemisaega;
2. arvatavasti pühendun ohvitserikarjäärile;
3. tõenäoliselt pühendun ohvitserikarjäärile;
4. pühendun kindlalt ohvitserikarjäärile.

3. TULEMUSED

3.1 Kirjeldav statistika

Tabelist 1 on välja toodud elamustevajaduse testi (SS-EE) kirjeldav statistika. Testi sisereliaablus tervikuna on vastuvõetav ($\alpha=.75$). Alaskaalade reliaablus jäi vahemikku .43-.76. Kõik madalama sisereliaabsusega alasaala on igavusetalumatus (BS) alaskaala ($\alpha=.43$).

Tabel 1

Elamustevajaduse mõõtevahendi kirjeldav statistika

	Keskmine (n=35)	Standardhälve (SD) (n=35)	Cronbach's α (n=35)
Elamustevajadus	23.69	5.42	.75
TAS	7.62	2.25	.61
ES	4.86	1.94	.56
Dis	6.31	2.37	.76
BS	4.89	1.90	.43

Struktuursusevajaduse testi (NS-EE) kirjeldav statistika on ära toodud Tabelis 2. Test tervikuna oli kõrge sisereliaablusega ($\alpha=.85$), samuti on alaskaalade sisereliaablus kõrge ($\alpha=.74$; $\alpha=.92$).

Tabel 2

Struktuursusevajaduse mõõtevahendi kirjeldav statistika

	Keskmine (n=35)	Standardhälve (SD) (n=35)	Cronbach's α (n=35)
Struktuursusevajadus	27.69	4.42	.85
DS	10.51	2.10	.74

RLS 17.17 3.17 .92

Struktuursusevajadus ning elamustevajadus on omavahelises negatiivses korrelatsioonis ($r=-.48$), mis on statistiliselt oluline ($p<.01$). Tulemused näitavad, et elamustevajaduse tõusuga struktuursusevajadus kahaneb ning vastupidi, mis on kooskõlas varemleitud tulemustega.

Psühholoogilise heaolu skaala keskmiseks väärtuseks on 14.57 (SD=4). Minimaalseks tulemuseks oli 7 ja maksimaalseks 25.

Tabelis 3 on ära toodud WEBO kirjeldav statistika.

T a b e l 3

Moraali ja läbipõlemise mõõtevahendi kirjeldav statistika

	Keskmine	Minimaalne	Maksimaalne	Standardhälve
Moraal	22.40	16	32	3.66
Läbipõlemine	18.11	8	28	4.66

Kaaslaste hinnang korreleerus positiivselt ($r=.54$) objektiivse õpisooritusega, mis on statistiliselt oluline ($p<.01$). Seega on kontekstuaalne ja ülesandesooritus omavahel oluliselt seotud.

3.2 Hüpotees 1

KVÜÕA põhikursuse kadettide valimis seostub kõrgem struktuursusevajadus kõrgema moraali ja psühholoogilise heaoluga, madalama läbipõlemisega ning parema kontekstuaalse ja ülesandesooritusega ning suurema tõenäosusega valida ohvitseri karjäär.

Tuginedes Tabelis 4 esitatule, võib Hüpoteesi 1 lugeda osaliselt tõestatuks. Positiivne seos leiti läbipõlemise ja struktuursusevajaduse vahel ($r=.28$) ning kontekstuaalse soorituse ja struktuursusevajaduse juures ($r=.21$). See ei ole küll statistiliselt oluline, kuid on kooskõlas hüpoteesis püstitatud ootusega. Negatiivne seos ilmnes struktuursusevajaduse ja heaoluga vahel ($r=-.338$), mis oli statistiliselt oluline ($p <.05$). Ootuspärane tendents ilmnes moraali ja struktuursusevajaduse vahel ($r=-.193$) ning ülesandesoorituse ja struktuursusevajaduse vahel ($r=.182$). Need tulemused ei olnud statistiliselt olulised, kuid viitavad, et sooritus (ülesande-

kontekstuaalne sooritus) kasvavad koos struktuursusevajadusega, samas aga õppuri heaolu ning moraal kahaneb.

Alaskaalade lõikes oli kontekstuaalse sooritusega ning karjääriplaaniga kõige rohkem positiivselt seotud DS ($r=.47$; $r=.42$), mis on statistiliselt oluline ($p < .05$). Kõige vähem oli seotud RLS ja karjääriplaan ($r=-.02$) ja soorituse alaskaalad ($r=-.02$; $r=.14$), mis ei ole statistiliselt olulised. Kõige negatiivsemas seoses heaoluga oli RLS ($r=-.37$), mis on statistiliselt oluline ($p < .05$), näidates, et RLS tõusuga heaolu kahaneb. Samuti oli negatiivne tendents moraali ja RLS vahel ($r=-.21$) ning positiivne tendents ($r=.32$), mis ei ole statistiliselt olulised, kuid näitavad selgelt, et RLS suurnedes psühholoogiline tervis langeb.

T a b e l 4

Psühhotervise ja õpisoorituse seosed struktuursusevajadusega

Struktuursusev ajadus	Psühholoogiline tervis			Sooritus		Karjääri- pühendu- mine
	Heaol u	Moraa l	Läbipõlemin e	Ülesandesoorit us	Kontekstuaaln e sooritus	
DS	-.26	-.09	.11	.18	.47*	.42*
RLS	-.37*	-.21	.32	.14	-.02	-.02
Kokku	-.39*	-.19	.28	.18	.21	.19

* $p < .05$

3.3 Hüpotees 2

KVÜÕA põhikursuse kadettide valimis seostub kõrgem elamustevajadus madalama moraali ja psühholoogilise heaoluga, kõrgema läbipõlemisega ning madalama kontekstuaalse- ja ülesandesooritusega ning väiksema tõenäosusega valida ohvitseri karjäär.

Tabelis 5 kajastatud tulemused toetasid Hüpoteesi 2 samuti osaliselt. Positiivne tendents ilmnes heaolu ja elamustevajaduse vahel ($r=.331$). Tulemus ei ole statistiliselt oluline, kuid näitab, et kõrgema elamustevajadusega kadetid tunnevad ennast KVÜÕA süstemaatiliselt õpikeskkonnas paremini, kui madala elamustevajadusega kadetid. Tulemuste analüüs näitas

ka positiivset tendentsi moraali ja elamustevajaduse vahel ($r=.247$) ning negatiivset tendentsi elamustevajaduse ja läbipõlemise vahel ($r=-.253$), mis ei olnud statistiliselt olulised, kuid tuues välja, et elamustevajaduse tõusmisega moraal väheneb. Kontekstuaalsel soorituse ja elamustevajaduse vahel on negatiivne tendents ($r=-.211$), viidates, et sooritus tervikuna langeb elamustevajaduse tõusuga. Seos karjääri plaani ning elamustevajaduse vahel puudus ($r=.00$).

Kui vaadata tulemusi alaskaalade lõikes ilmnes, et kõige olulisemalt on psühholoogilise tervisega seotud TAS, positiivne seos heaoluga ($r=.34$) ning moraaliga ($r=.43$) ja negatiivne seos läbipõlemisega ($r=-.53$). Need seosed olid kõik statistiliselt olulised ($p < .05$) ja näitavad, et TAS tõusuga tõuseb psühholoogiline tervis. Kõige negatiivsemad tendentsid on soorituse alaskaalade (ülesande- ja kontekstuaalne sooritus) ja BS vahel (vastavalt $r=-.28$; $r=-.31$). Kuigi need seosed ei ole statistiliselt olulised viitab see, et BS tõusuga sooritus kahaneb. Samas esines tendents, et BS tõusuga soov pühenduda ohvitseri karjäärile tõuseb ($r=.20$). Kõige nõrgemalt sooritusega, psühholoogilise tervisega ning karjäärile pühendumisega oli seoses ES alaskaala.

T a b e l 5

Psühhotervise ja õpisoorituse seosed elamustevajadusega

Elamustevajadus	Psühholoogiline tervis			Sooritus		Karjäärile pühendumine
	Heaolu	Moraal	Läbipõlemine	Ülesandesooritus	Kontekstuaalne sooritus	
TAS	.34*	.43*	-.53*	.16	-.13	.00
ES	.10	-.03	.07	.01	-.07	-.19
Dis	.21	.27	-.12	-.05	-.06	-.01
BS	.17	-.13	-.02	-.28	-.31	.20
Kokku	.33	.25	-.25	-.05	-.21	.00

$p < .05$

4. ARUTELU JA RAKENDUSED

Saadud tulemused kinnitasid osaliselt mõlemat püstitatud hüpoteesi. Struktuursusevajaduse tõusuga tõepoolest kadettide õpisooritus paraneb, kuid nad ei tunne ennast psühholoogiliselt kuigi hästi. Elamustevajaduse puhul ilmsid tulemuste analüüsist vastupidised seosed: elamustevajaduse tõusuga sooritus kahanes ning psühholoogiline tervis paranes.

Kuna kõrgema struktuursusevajadusega isikud on kriitikatundlikumad, on karistustepõhine keskkond neile raskemini talutav (Parmak 2011:36). Võib arvata, et sellest tulenevalt on ka nende psühholoogiline heaolu madalam, sest KVÜÕA õpikeskkond on peamiselt karistuspõhine. Kõige ebasoodsamalt mõjub õpikeskkond isikutele, kellel on kõrge RLS (reaktsioon struktuursuse puudumisele). Nende psühholoogiline heaolu oli analüüsitavatest kõige madalam. Hoolimata välisest struktuursusest õpikeskkonnas ei ole seda kõrge RLS-ga isikutele piisavalt. Analüüs näitab, et kõrge DS (soov struktuursuse järgi) isikutel on ka sooritus parem kui teistel ning suurim pühendumuse tõenäosus KV karjäärile.

Kõrgema struktuursusevajadusega isikutel on peamiselt karistuse vältimisel põhinev motivatsioon (Parmak 2011:36), seega võib kokkuvõttes oletada, et hirm ebaõnnestumise ees on neid motiveerinud soorituse nimel pingutama. See aga tekitab üleliigseid pingeid ja stressi, mis kahandavad psühholoogilist tervist. Kõige enam on ohustatud inimesed, kes reageerivad struktuursuse puudumisele kõrgema ärritusega.

Analüüsist selgus, et elamustevajaduse tõusuga paraneb kadettide psühholoogiline tervis, millest võib järeldada, et nendele isikutele sobib KVÜÕA õpikeskkond rohkem. Eriti hästi tunnevad õpikeskkonnas isikud, kellel on kõrge TAS (põnevus- ja seiklusjanu), kuid samas sisuliselt puudus seos TAS ja karjäärile pühendumise vahel. Kõrge TAS isikute puhul leidis ka aset suurim erinevus ülesandesoorituse ning kontekstuaalse soorituse vahel. Ilmnes, et TAS tõusuga ülesandesooritus paraneb ($r=.15$), samas kontekstuaalne sooritus kahaneb ($r=-.13$). Kuigi statistiliselt mitteoluline, on see seaduspära huvitav. Kontekstuaalse soorituse juures mõõdeti antud töös ainult kaaskadettide hinnanguid seega võib oletada, et kõrgem heaolu võib tulla millegi arvelt, mida nende kaaslased ei kiida heaks.

Hüpoteesis leidis kinnitust, et sooritus kahaneb elamustevajaduse tõusuga. Alaskaalade järgi oli kõige negatiivsem tendents BS (igavuse talumatus) ja soorituse vahel. Samas leidis aset

positiivne tendents BS ja karjäärile pühendumise osas, näidates, et BS tõusuga sooritus kahaneb kuid soov karjäärile pühenduda tõuseb. Võib oletada, et selline tendents on tingitud sellest, et kõrgema elamustevajadusega isikud hindavad enda võimeid üle (Grinblatt, Keloharju 2006: 12). Kõige negatiivsem tendents kontekstuaalse soorituse vahel oli BS-I ($r=-.31$), mis ei olnud statistiliselt oluline, kuigi samas viitab, et nad peavad ennast sobivaks ohvitseriks ja on valmis karjäärile pühenduma. Elamustevajaduse alaskaalast oli ES-I (kogemustejanu) kõige negatiivsem tendents karjäärile pühendumise vahel ($r=-.18$). See ei olnud küll statistiliselt oluline, kuid viitab, et isikutele, kes soovivad enda arendamist teostada läbi kogemuste hankimise, ohvitseride karjäär ei sobi. Selle põhjuseks võib olla liiga üksluine töökeskkond ning tegevusvabaduse puudumine.

Autori hinnangul võib tulemus olla see, et KV saab hästi koolitatud, headele hinnetele õppinud ohvitseri, kes on läbipõlemise äärel ning madala heaolu ja motivatsiooniga. Seega ei tohiks ohvitseride ettevalmistamisel vaid õpisooritust võtta peamise indikaatorina kadeti heast toimetulekust. Erinevused soorituse ning psühholoogilise tervise vahel kõrge struktuursuse- ja elamustevajadusega isikute puhul on suured.

KOKKUVÕTE

Mõlemad lõputöös püstitatud hüpoteesid leidsid osalist kinnitust. Tulemused põhjal võib öelda, et struktuursusevajaduse tõusuga tõepoolest ka sooritus paraneb, kuid tuleb mõista, et see kõik tuleb suure pinge ning stressi arvelt. Psühholoogilise tervise osas ei sobi tänane õpikeskkond kõrge struktuursusevajadustega isikutele. Selles kontekstis sobib õpikeskkond kõrge elamustevajadustega isikutele. Soorituse näitajate osas oli tulemus hüpoteesidele vastavalt: struktuursusevajadusega tõusuga sooritus paranes ning elamustevajadusega sooritus kahanes.

Väga informatiivne oli alaskaalade tulemuste analüüs. Selgus, et õpikeskkond sobib kõige rohkem isikutele, kellel on kõrge põnevus- ja seiklusjanu ning kõige kehvemini tunneb ennast inimene, kellel on kõrge reaktsioon struktuursuse puudumisele. Samuti on ka isikud, kellel on kõrge soov struktuursuse järele psühholoogiline tervis kehvem. Vastupidiselt psühholoogilisele tervisele, isiku sooviga struktuursuse järele tõusuga tema sooritus paraneb, mis on suurima seosega võrreldavatest alaskaaladest. Kõige suurem on seos sooviga struktuursuse järele ja karjäärile pühendumise vahel, mis näitab, et isikud, kellel on kõrge soov struktuursuse järele on kindlad, et sobivad ohvitseri tööks ning see on nendele sobiv elukutse. Samaviisi on ka kaaskadetid neid hinnates kindlad, et see amet sobib neile.

Õpikeskkond mõjutab erinevalt kõrge struktuursuse- ning elamustevajadusega isikuid ning alati ei ole mõistlik paremat õpisooritust võtta indikaatorina paremast toimetulekust ohvitseride ettevalmistamisel. Antud töö põhjal võiks arvata, et parem sooritus tuleb peamiselt kadeti psühholoogilise tervise arvelt, mis on koormav isikule.

Kokkuvõtlikult on uuringu tulemustest võimalik järeldada, et kõige suurema tõenäosusega peavad ohvitseri karjääri valikut vääraks otsuseks kõrge kogemustejanuga isikud. Kõige enam on rahul oma valikuga isikud, kellel on kõrge soov struktuursuse järele, olles valmis pühenduma oma karjäärile.

Psühholoogilise tervise poolest tunnevad ennast koolis kõige paremini kõrge põnevus- ja seiklusjanulised isikud ja kehvemini isikud, kellel on kõrge reaktsioon struktuursuse puudumisele. Kõrgeima sooritusega on isikud, kellel on kõrgem soov struktuursuse järele ning madalaima sooritusega isikud, kellel on kõrge igavuse talumatus. Need tulemused võiks aidata tulevasel õppuril teha järeldusi, millised probleemid võivad tal koolis kujuneda.

Samamoodi on võimalik täiendavate uuringute läbiviimisel neid andmeid kasutada kutsesobivuse määramisel.

Uuringu suurimaks puuduseks on väike valim, uuringut tuleks korrata suurema valimiga (nt kõik KVÜÕA põhikursused) ning võimalusel ka kaasata Lahingukooli seersantõppurid. Suurem valik tagaks statistiliselt usaldusväärsemad tulemused. Samuti tuleks laiendada kontekstuaalse soorituse hindamise kategooriaid, kuhu antud uuringus kuulus ainult kaaskadettide hinnang juhiomaduste kohta. Hindamisformaati tuleks muuta ning lisada sinna juurde näiteks meeskonnatöö, abivalmidus ja distsiplineeritus. Kaasates lahingukooli õppureid oleks võimalik uurida, kas esitatud seaduspärad rakenduvad ka allohvitserideks pürgivate kandidaatide puhul Lahingukooli õpikeskkonnas.

SUMMARY

CADETS' PERSONALITY TRAITS CONNECTIONS WITH STUDY PERFORMANCE IN ENDC OFFICERS' SCHOOL'S MAIN COURSE

Taavi Grab

The objective of the thesis was achieved and both of the hypotheses were partially confirmed. The results reflected firmly that with the increase of personal need for structure, the performance is improving as well, but it should be understood that it comes at the expense of high tension and stress. The learning environment is not suited for individuals with high personal need of structure. Primarily the learning environment is suited for sensation-seeking individuals, although their performance is lower.

In the subscales the learning environment is most suitable for individuals with high thrill and adventure seeking (TAS) need, and least fitting for the person who has high response to lack of structure (RLS). In addition the individual with high desire of structure (DS) has worse psychological health. In contrast to psychological health, with the rise of DS performance increases as well. This has the strongest connection among comparable subscales. The most significant is the connection between the rise of DS and career commitment, which indicates that individuals with high DS are confident that they are suited for officer work and that it is an appropriate profession for them.

It is not always possible to take the better academical performance as an indicator of a better officers' preparation. The thesis shows that higher performance comes mainly at the expense of psychological health and that is burdensome for the individual. Learning environment affects sensation-seeking individuals and individuals with high personal need for structure differently.

According to the surveys results it can be presumed that people who most likely consider their career choice wrong are individuals with high experience seeking (ES) need. Most satisfied with their choice are individuals with high DS and they are willing to commit to their career. When it comes to psychological health the best are thriving in school individuals with high TAS and least individuals with high RLS. Individuals with high DS have the highest performance and individuals with high boredom susceptibility (BS) the lowest. Based on the

results the future students have the opportunity to conclude what kind of problems can take place in the school. Similarly it is possible to use this data to determine the suitability of the profession.

The biggest shortcoming of the study is the small sample, the study should be repeated in a larger sample (all ENDC main courses) and possibly involve NCO School students. A bigger selection would ensure stronger connections. In addition the contextual performance part should be extended. This study included only fellow cadets' evaluation of leader qualities. The format of assessment should be changed. It should include teamwork, helpfulness and discipline. Engaging NCO School students it would be possible to assess if individual is better suited for officer studies or NCO studies.

KIRJANDUS JA ALLIKAD

- 1) Allik, J. 2009. Psühholoogia keerukusest. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- 2) Analoui, F. 2000. What motivates senior managers?: The case of Romania. - Journal of Managerial Psychology, Vol. 15, No. 4. July, pp. 324-340.
- 3) Bachmann, T.; Maruste, R. 2011. Psühholoogia alused. Tallinn: TEA Kirjastus.
- 4) Barnett, R. C.; Brennan, R. T.; Gareis, K. C. 1999. A closer look at the measurement of burnout. - Journal of Applied Biobehavioral Research, Vol. 4, No. 2. 4. June, pp. 65-78.
- 5) Beasley, M.; Thompson, T.; Davidson, J. 2003. Resilience in response to life stress: the effects of coping style and cognitive hardiness. - Personality & Individual Differences, Vol. 34, No. 1. 18. December, pp. 77.
- 6) Borritz, M. 2006. Burnout in human service work – causes and consequences. Denmark: National Institute of Occupational Health.
- 7) Boxmeer, , L. E L. M. van.; Verwijs. C.; de Bruin, R.; Duel, J.; Euwema, M. 2007. A Direct Measure of Morale in the Netherlands` Armed Forces Morale Survey: „Theoretical puzzle, empirical testing and validation“ Presenter: R. M. W. van Gelooven, Ph.D Director of the Netherlands` Defence Services Centre Behavioral Sciences.
- 8) Champman, D. P.; Perry, G. S.; Strine, T. W. 2005. The Vital Link Between Chronic Disease and Depressive Disorders. - Preventing Chronic Disease, Vol. 2, No. 1. January, pp.1-10.
- 9) Collins, J. M. 2003. Becoming Brass: Task-Related and Contextual Components os Military Officer Job. - Military Psychology, Vol. 15, No 4. pp 255-275.
- 10) Cox, K. B. 2001. The effects of unit morale and interpersonal relations on conflict in the nursing unit. - Journal of Advanced Nursing, Vol. 35, No. 1. July, pp. 17-25.
- 11) Espeland, K. E. 2006. Overcoming burnout: How to revitalize your career. - Jurnal of continuing Education in Nursing, Vol. 37, No.4. July/August, pp.178-184.

- 12) Felfe, J.; Schyns, B. 2006. Personality and the Perception of Transformational Leadership: The Impact of Extraversion, Neuroticism, Personal Need for Structure, and Occupational Self-Efficacy. - *Journal of Applied Social Psychology*, Vol. 36, No. 3. March, pp. 708-739.
- 13) Grinblatt, M.; Keloharju, M. 2006. *Sensation seeking, Overconfidence, and Trading Activity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 14) González-Romà, V.; Schaufeli, W. B.; Bakker, A.; Lloret, S. 2006. Burnout and engagement: Independent factors or opposite poles? - *Journal of Vocational Behavior*, Vol. 68, No. 1. February, pp. 165-174.
- 15) Griffin, M. A. 2000. The Contribution of Task Performance and Contextual Performance to Effectiveness: Investigating the Role of Situational Constraints. - *Applied Psychology: An International Review*, Vol. 49, No. 3. pp. 517-533.
- 16) Hatch, S.; Huppert, F.A.; Abbott, R.; Croudace, T.; Ploubidis, G.; Wadsworth, M.; Richards, M.; Kuh, D. 2012. *A Life Course Approach to Well-Being. Well-Being Individual, Community and Social Perspectives*. Edited by J. Haworth and G. Hart. UK: Palgrave Macmillan, pp.191-209.
- 17) Heun, R.; Burkart, M.; Maier, W.; Bech, P. 1999. Internal and external validity of the WHO Well-Being Scale in the elderly general population. - *Acta Psychiatrica Scandinavica*, Vol. 99. pp. 171–178.
- 18) Jugert, P.; Cohrs, J. C.; Duckit, J. 2009. Inter and intra-personal processes underlying authoritarianism: The role of social conformity and personal need for structure. - *European Journal of Personality*, Vol. 23, No. 7. November, pp. 607-621.
- 19) Kaitseväe Ühendatud Õppeasutustest Väljaarvamise tingimused ja kord - KVÜÕA ülem 11.04.2013 käskkiri nr 37.
- 20) Kaitseväeteenistuse seadus - Riigikogu 01.04.2013 otsus nr 135.
- 21) Kish, G. B.; Donnenwerth, G. V. 1969. Interests and Stimulus Seeking. - *Journal of Counseling Psychology*, Vol. 16, No 6. 1. November, pp. 551-556.
- 22) KVÜÕA KSK põhimäärus - KVÜÕA ülem 19.10.20120 käskkiri nr 222.

- 23) Leighton S. L.; Roye, A. K. 1984. Prevention and self-care for professional burnout. - *Family & Community Health*, Vol. 6, No. 4. February, pp.44-56.
- 24) Malkin, M. J., & Rabinowitz, E. 1998. Sensation seeking and high-risk recreation. - *Parks & Recreation*, Vol. 33, No. 7. July, pp. 33, 34–40.
- 25) Maslach, C.; & Jackson, S. 1986. *Maslach burnout inventory manual*. Palo Alto: Consulting Psychologists Press.
- 26) Maslach, C. 2003. *Burnout: The cost of caring*. Cambridge: Malor.
- 27) Matthew, G.; Deary, I. J.; Whiteman, M.C. 2003. *Personality traits*. Cambridge University Press: Cambridge University Press.
- 28) McKnight, D. H.; Ahmad, S.; Schroeder, R. G. 2001. When do feedback, incentive control and autonomy improve morale? The importance of employee- management relationship closeness. - *Journal of Managerial Issues*, Vol. 13, No. 4. Winter, pp. 466-482.
- 29) Moore, K.; Cooper, C.L. 1996. Stress in mental health professionals: A theoretical overview. - *International Journal of Social Psychiatry*, Vol. 42, No. 2. June, pp. 82–89.
- 30) Parmak, M. 2010. *Morale and ethnicity in the military: Psychological coping with conscription in the Estonian Defence Forces*. Tallinn: International Center for Defence Studies.
- 31) Parmak, M. 2010. *Morale and ethnicity in the military: Psychological coping with conscription in the Estonian Defence Forces*. Tallinn: International Centre for Defence Studies.
- 32) Pines, A. M.; Aronson, E. 1998. *Career Burnout: Causes and cures*. New York. New York: The Free Press.
- 33) Roberti, J. W. 2004. A review of behavioral and biological correlates of sensation seeking. - *Journal of Research in Personality*, Vol. 38, No 6. December, pp 256-279.
- 34) Russell, M. 2000. Personality Style of effective soldiers. - *Military Review*, Vol. 80, No. 1. January, pp 69-74.

- 35) Schaufeli, W.; Bakker, A. 2003. Utrecht Work Engagement Scale. Utrecht University: Occupational Health Psychology Unit.
- 36) Schultz, P. W.; Searleman, A. 1998. Personal need for structure, the Einstellung task, and the effects of stress. - Personality and Individual Differences, Vol. 24, No. 3. March, pp. 305-310.
- 37) Sõjaväeline juhtimine maaväes - Kaitseminister 24.09.2004 käskkiri nr 237.
- 38) Zuckerman, M. 1978. Sensation seeking. In H. London & J. Exner (Eds.), Dimensions of Personality. New York: Wiley
- 39) Zuckerman, M. 1994. Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking. New York: Cambridge press.
- 40) Zuckerman, M. 2005. Psychobiology of personality, 2nd ed., revised and updated. New York NY: Cambridge University Press.
- 41) Tarlap, P. 2012. Destruktiivsena tajutud juhtimisstiilide seosed ajateenijate morali ja psühholoogilise heaoluga. Tartu: KVÜÕA
- 42) Thompson, M. M.; Naccarato, M. E.; Parker, K. C. H. 2001. The personal need for structure and personal fear of invalidity measures: Historical perspectives, current applications, and future directions. - Cognitive Social Psychology: The Princeton Symposium on the Legacy and Future of Social Cognition. Moskowitz, G. B. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, pp. 19-39.
- 43) Vaba, M. 1979. Ealine ja pedagoogiline psühholoogia. Tartu: Kirjastus Valgus.
- 44) Winter, D. 2005. Becoming the Harvard Man: Person-Environment Fit, Personality Development, and Academic Success. Harvard: Management Department Faculty Publication.
- 45) Vodja, M. 2012. Isiksuseomadused ja nende kasutamine kutsesobivuse määramisel. Tallinn: Sihtasutus Kutsekoda.

LISA 1

Kaaskadettide juhiomaduste hindamise kriteeriumid

1. Hindamise eesmärgiks on anda võitluskaaslastele objektiivne tagasiside nende juhiomaduste tugevatest ja nõrkadest külgedest ehk tagasiside positiivsetest külgedest, mida hinnatav peaks jätkama ja edasi arendama ning negatiivsematest külgedest, mida hinnatav peaks endas teadlikult maha suruma. Lõppeesmärgiks on saata Kõrgemast Sõjakoolist välja noor ohvitseride põlvkond, kes on teadlikud nii oma nõrkadest kui ka tugevatest külgedest.
2. Hindamist viivad läbi kord semestri jooksul kõik kadetid kõigi kursusekaaslaste kohta.
3. Hindamisperioodiks on semester.
4. Hinded:
  - a. **Hinne 3** – Eeskujulike juhiomadustega ohvitseri kandidaat, kes on erinevates olukordades eeskujuks kõikidele kaasvõitlejatele.
  - b. **Hinne 2** – Heade juhiomadustega ohvitseri kandidaat, kes on tavaliselt erinevates olukordades eeskujuks kaasvõitlejatele.
  - c. **Hinne 1** – Rahuldavate juhiomadustega ohvitseri kandidaat, kelles on potentsiaali heaks ohvitseriks saada.
  - d. **Hinne 0** – Ohvitseri kandidaat, kes ei ole endale teadvustanud oma elukutse valikut ning kelle potentsiaal heaks ohvitseriks saada on madal.
5. Igal hindamislehel võib olla maksimaalselt $\frac{1}{2}$ kursuse isikkoosseisu hulgast hindeid 3 ja minimaalselt $\frac{1}{2}$ hindeid 1 või 0.
6. Hinded 3, 1 ja 0 peavad olema lühidalt kommenteeritud, millistel põhjustel vastav hinne pandi. Hinded 2 on soovitatav kommenteerida hinnatavat iseloomustavate märksõnadega.
7. Kui hindajal on tema poolt mitte hinnatava kadeti juhiomaduste kohta olulist informatsiooni (mõni vahejuhtum), võib ka eelmainitud kadeti hinnangu eraldi välja tooduna lisada.
8. Hindamine vormistatakse kursuseülevaate poolt antud vormile.
9. Hindajad peavad hindamisel olema objektiivsed ja ei tohi anda hinnanguid emotsioonide põhjal. Hindamisel tuleb kõrvale jätta kõik sümpaatiad, sõprussuhted ja omavahelised isiklikud pinged.
10. Paljude hinnangute tulemusena tekib iga kadeti kohta teatav informatsiooni kogum, millest kursuse ülem annab periooditi hinnatavale tagasiside.
11. Hindamistulemus mõjutab ka õppurite jooksva hinnangu edetabelit (15%), mille alusel jagatakse kursus erialadesse, valitakse kadett-seersandid ja määratakse teenistuskohad.

Ivo Silbaum

Kapten

Põhikursuse ülem

09.04.2012. a

LISA 2

Hindamiseleht

Perekonnanimi	Kadett 1	Kadett 2	Kadett 3	Kadett 4	Kadett 5	Kadett 6	Kadett 7	Kadett 8	Kadett 9	Kadett 10	Kadett 11	Kadett 12	Kadett 13	Kadett 14	Kadett 15	Kadett 16	Kadett 17	Kadett 18	Kadett 19	Kadett 20
Kadett 1	■																			
Kadett 2		■																		
Kadett 3			■																	
Kadett 4				■																
Kadett 5					■															
Kadett 6						■														
Kadett 7							■													
Kadett 8								■												
Kadett 9									■											
Kadett 10										■										
Kadett 11											■									
Kadett 12												■								
Kadett 13													■							
Kadett 14														■						
Kadett 15															■					
Kadett 16																■				
Kadett 17																	■			
Kadett 18																		■		
Kadett 19																			■	
Kadett 20																				■

Hinne 3 - tegemist on väga heade või kohati eeskujulike juhiomadustega ohvitserikandidaadiga, kes otsustamisel eksib väga harva ja on pidevalt teistele eeskujuks nii teenistuses kui ka väljaspool.

Hinne 1 - tegemist on rahuldavate või kohati kasinate juhiomadustega ohvitserikandidaadiga, kes teeb otsustamisel tihti vigu ja hindab olukorda valesti, kuid samas näitab üles taht eksimustest õppida.

Hinne 0 - tegemist on kasinate või kohati isegi puudulike juhiomadustega ohvitserikandidaadiga, kes teeb otsustamisel tavaliselt vigu ja hindab olukorda valesti. On passiivne ning pigem väldib otsustamist.

Ohvitseri kandidaadi juhiomadused väljenduvad: Sõjaliste teadmiste ja oskuste olemasolus ja tahtes neid endas arendada, analüüsivõimes, otsustusvõimes, kamraadluses, distsipliinis, suhtlemisoskuses, kestvas aktiivsuses, täiskasvanulikkuses, vastupidavuses, korrektsuses ja viisakuses (kultuur).